

УДК 378.147

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

Шевченко В.М.

Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

У статті дано філософське осмислення процесу формування професійної компетентності майбутнього фахівця з обліку і оподаткування в процесі професійної підготовки. З огляду на те, що розвиток України визначається в контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури, освітній простір також не може залишатися осторонь цих перетворень. Наголошується, що освіта як процес носить суспільний характер, здійснюється в суспільстві і за суспільно визначеними стандартами. Тож саме суспільство має визначати суть і спрямованість освіти, її результативність й пріоритети. Підкреслюється, що в умовах становлення інформаційного суспільства зростає соціальна потреба в знанні, в підвищенні рівня освіти, яка сама стає інформаційно-комунікативною системою. Сучасні умови існування освітнього середовища та оновлення змісту освіти обумовлюють необхідність розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, яка виражається через здатність до оцінки і класифікації даних, вмінні перетворювати інформацію в знання, а також її аналіз, зберігання та ефективне застосування у своїй професійній діяльності.

Ключові слова: вища освіта, професійна компетентність фахівця з обліку і оподаткування.

Постановка проблеми. У сучасному світі, який увійшов у третє тисячоліття, розвиток України визначається в контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури. Це надає стимулу до більш інтенсивного розвитку всіх галузей української економіки. Освітній простір не може залишатися осторонь цих перетворень, оскільки саме освіта повинна активніше реагувати на зміни в базових характеристиках суспільства. Прагнення адаптуватися до європейських стандартів в освіті викликає необхідність першочергового вирішення таких ключових питань, як визначення місця вищої освіти у сучасному світі та її зміни, а отже і пов'язаної з цим модернізації освітніх структур, впровадження новітніх технологій в освітній процес та удосконалення методики викладання. Разом з цим, статус системи вищої освіти в Україні набуває нового змісту на шляху до громадського суспільства, розбудова якого поставила низку сучасних питань та призвела до оновлення Переліку галузей знань і спеціальностей, відповідно до якого перед навчальними закладами вищої освіти постало завдання забезпечити підготовку фахівців за новою спеціальністю, а саме «Облік і оподаткування» (галузь знань «Управління і адміністрування») [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами системи економічної освіти опікуються багато науковців. Так, у рамках філософського осмислення такі вчені, як Б.С. Гершунський, Н.Е. Гусинський, С.Ф. Клепко, М.Д. Култаєва, М.І. Романенко, Ю.І. Турчанінова, І.Г. Фомичова та ін., розробили і обґрунтували світоглядно-ціннісні засади сучасної освіти [2–8].

Водночас філософсько-педагогічні дослідження вітчизняних науковців В.П. Андрущенко, В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка [9–11], економіко-педагогічні та економіко-філософські праці А.С. Гальчинського, Г.А. Дмитренка, С.В. Мочерного [12–14] доводять необхідність перегляду загальної економічної освіти та наполягають, що для кардинального оновлення освітньої системи необхідно докорінно переглянути філософсько-ціннісні джерела та функції освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Розглядаючи проблеми розвитку вищої освіти в філософсько-освітньому аспекті науковці [15; 16; 17; 18] відзначають, що динаміка сучасного економічного, соціально-політичного й культурологічного трансформування українського суспільства вимагає інтегральної оцінки системи освіти загалом і вищої економічної освіти зокрема.

Мета статті – дослідити роль вищої освіти в системній цілісності освіти та надати філософського осмислення процесу набуття знань, умінь і навичок майбутнього фахівця з обліку і оподаткування в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розбудова єдиного європейського освітнього простору нині здійснюється на компетентісно-орієнтованій основі. Відповідно до постанови КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» «...компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості» [19]. Тобто майбутні фахівці з обліку і оподаткування в процесі професійної підготовки мають набути певних компетентностей (знання, розуміння, уміння та ін.), які відповідатимуть їх певному кваліфікаційному рівню.

Тож яким має стати майбутній фахівець і які саме професійні уміння (компетентності) він здатен продемонструвати після завершення навчання, щоб відповідати вимогам сучасного ринку праці?

Варто зазначити, що у реформуванні освіти в Україні значною мірою має враховуватися об'єктивний вплив загальних для сучасної цивілізації тенденцій розвитку. З одного боку ці тенденції обумовлені розвитком науки, технологій, виробництва, що призводить до формування загального світового економічного простору, планетарного інформаційного поля та інтенсивного обміну результатами матеріальної і духовної діяльності. З іншого, формуванням позитивних умов для індивідуального розвитку особистості та її самореалізації у світі. Проте сучасна вища

освіта, яка була сформована під впливом педагогічних і філософських ідей доби Просвітництва та переважно зорієнтована на репродуктивне знання, вже не відповідає вимогам і запитам сьогодення, оскільки в умовах динамічного, сповненого ризиків світу, не здатна запропонувати механізми адаптації людини до життя та презентувати орієнтири подальшого розвитку соціуму.

Вище окреслені обставини так чи інакше змінюють традиційні підстави і принципи освіти та позначаються на складі компетентностей майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, що потребує окремого наукового аналізу та філософського осмислення.

Проблеми освіти є центральними з погляду політичного, матеріально-технічного та культурного розвитку країни. Це твердження корелюється з прогностичним аналізом тенденцій розвитку освіти, здійсненим В. П. Андрущенком, який підкреслює пріоритетність освіти, від розвитку якої багато в чому залежить вигляд майбутнього суспільства, культури та особистості [9, с. 11]. Оскільки освіта, зокрема і вища, як процес носить суспільний характер, здійснюється в суспільстві і за суспільно визначеними стандартами, то саме суспільство має визначати суть і спрямованість освіти, її результативність й пріоритети.

Слід зазначити, що до недавнього часу навчання в українських закладах вищої освіти переважно зводилося до поступового накопичення матеріалу та його шаблонного застосування, а компетентність майбутніх фахівців окреслювалась скоріше їх здатністю швидко та правильно виконувати однотипні завдання за єдиним зразком чи конкретною інструкцією, ніж можливість творчо мислити та використовувати інформацію, що здобули на практиці. За таких умов інформація та знання розглядалися як джерело домінування та влади, а не як засіб особистісного зростання та плекання власної самобутності людини і розвитку її креативних можливостей. С. Пролєєв зазначає, що освітньому процесу імпліцитно властива репресивність, оскільки вона є тим «... соціальним інструментом, через дію якого людський індивід підпорядковується вимогам соціуму і стає його часткою у вигляді типового соціального персонажа...» [20, с. 18].

На думку К. Мангейма система освіти, у якій багато уваги надається оцінкам чи вигадуванню фактів, по суті вбиває живий дух експериментаторства, який присутній епосі змін. Дослідник звертає увагу, що ті традиційні методи викладання, які є виправданими для статистичного суспільства, не прийнятні для світу, який постійно змінюється, оскільки нищать дух авантюризму та утруднюють творче прилаштування до не передбачуваних обставин [21, с. 452].

Протягом останніх десятиліть ХХ століття усі аспекти сучасного людського життя та діяльності були пронизані інформацією, під впливом якої створилися нові соціальні структури і виник новий спосіб розвитку людської цивілізації – *інформаціоналізм* [22]. Тож інформація стала розглядатися як неодмінний атрибут епохи, як певна практична цінність. Водночас в ході вдосконалення електронної техніки і технологій відбувся бурхливий розвиток засобів масової комунікації, особливо телебачення, створення і

широке поширення персональних комп'ютерів; було побудовано глобальні інформаційні мережі; розроблено технології віртуальної реальності та інші технологічні інновації. Все це докорінно змінило життя суспільства, висунувши на передній план інформаційну діяльність, тобто діяльність, яка пов'язана з виробництвом, споживанням, трансляцією і зберіганням інформації. Так М. Мак-Люен стверджував, що зміна технологій, створення нових технічних засобів: від алфавіту і листа до друкарського верстата, а потім і до електронних засобів комунікації, визначає зміну соціально-економічної системи. За теорією М. Мак-Люена, ідея світу набуває нового сенсу «глобального села», в якій нічого не можна приховати, і всі відповідальні за все [23].

Значний внесок в розвиток ідей інформаційного суспільства внесла концепція Елвіна Тоффлера, викладена в його книзі «Третя хвиля» [24]. Е. Тоффлер виділяє в історії цивілізації три хвилі: перша хвиля – *аграрна* (до XVIII століття), друга – *індустріальна* (до 1950-х рр. XX століття) і третя – *пост-* або *суперіндустріальна* (починаючи з 1950-х років). Останній період відзначився подіями, які істотно трансформували сучасну соціокультурну реальність. А відомий соціолог М. Кастельс у своїй роботі «Становлення суспільства мережевих структур» робить висновок про те, що нова пост- або суперіндустріальна хвиля викликала становлення *суспільства мережевих структур (network society)*: «...в умовах інформаційної ери історична тенденція призводить до того, що домінуючі функції і процеси все більше виявляються організованими за принципом мереж. Саме мережі складають нову соціальну морфологію наших суспільств, а поширення «мереженої» логіки значною мірою позначається на хід та результати процесів, пов'язаних з виробництвом, повсякденним життям, культурою і владою» [22].

Глобальні інформаційні технології привчили користувачів комп'ютерів та Інтернету не тільки до електронних форм комунікації, а й до нових форм роботи з текстами в електронному вигляді, зокрема, до інтертекстуальності, до дискурсу в рамках глобальної інформаційної мережі. А віртуальний простір став простором не тільки науки, а й системи освіти. Віртуальні університети, дистанційна освіта, спілкування по електронній пошті і т.ін. – все це стає буденною справою і тягне за собою цілий ряд наслідків, які ще не осмислені в повному обсязі. Тож в умовах становлення інформаційного суспільства зростає соціальна потреба в знанні, в підвищенні рівня освіти, яка сама стає *інформаційно-комунікативною системою*.

Змінюється і призначення самої освіти, адже тепер освітній процес має на меті не просто передачу готових знань індивіду, а й вказати напрямок або шлях, по якому він повинен рухатися в просторі змісту освіти. Тим самим змінюється *статус змісту освіти*: з предмета освіти він стає процесом. Так американський постмодернізм Дж. Кінчелоу замінює слово «теорія» (*theory*) на слово «теоретизування» (*theorizing*), а слово «теоретик» (*theoretician*) на – «теоретизатор» (*theorizer*). Це пов'язано з новим баченням світу як мінливої нестабільної реальності і метафізич-

ним визнанням відсутності абсолютної істини і, отже, теорії як закінченого продукту. На відміну від теорії, що представляє панування одного дискурсу, теоретизування легітимізує безліч плюралізм дискурсів, наративів, методів інтерпретації. В той же час Дж. Кінчелоу зазначає, що основними рисами інноваційного суспільства є не відтворення знань, а «виробництво своїх власних знань»; відкриття в собі нових можливостей, самореалізація свого потенціалу (інсайт) [25].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Таким чином, проведені дослідження дають підстави стверджувати, що в умовах становлення інформаційного суспільства зростає соціальна потреба в знанні, в підвищенні рівня

освіти, яка сама стає *інформаційно-комунікативної системою*.

Сучасні умови існування освітнього середовища та оновлення змісту освіти обумовлюють необхідність розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, яка виражається через *здатність* до оцінки і класифікації даних, *вмінні* перетворювати інформацію в знання, її *аналіз*, зберігання та ефективне застосування у своїй професійній діяльності.

Порушені в статті питання не є вичерпаними й потребують доповнень і уточнень щодо складових системи професійних умінь майбутнього фахівця з обліку і оподаткування у процесі професійної підготовки.

Список літератури:

1. Про затвердження Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695>
2. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций). – М.: Изд-во «Совершенство», 1998. – 608 с.
3. Гусинский Н. Э. Введение в философию образования / Н. Э. Гусинский, Ю. И. Турчанинова. – М.: Логос, 2003. – 248 с.
4. Клепко С. Ф. Философия освіти в європейському контексті / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.
5. Клепко С. Ф. Конспекти з філософії освіти / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОІППО, 2007. – 420 с.
6. Култаева М. Д. Деякі проблеми розбудови категоріального апарату сучасної філософії освіти / М. Д. Култаева // Практична філософія. – 2004. – № 1. – С. 129-137.
7. Романенко М. І. Філософія освіти: історія та сучасність / М. І. Романенко. – Д.: Видавництво «Промінь», 2001. – 180 с.
8. Фомичева И. Г. Философия образования: некоторые подходы к проблеме / И. Г. Фомичева. – Новосибирск: Изд-во СО РАН, 2004. – 242 с.
9. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – К.: Знання України, 2004. – 804 с.
10. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Вища шк.. – 2002. – № 6. – С. 9-17.
11. Николаенко С. М. Стратегія розвитку освіти України: початок ХХІ століття / С. М. Николаенко. – К.: Знання, 2006. – 253 с.
12. Гальчинський А. С. Стратегія євроінтеграції та питання участі України у формуванні єдиного економічного простору: аналіз, оцінки / А. С. Гальчинський; відп. ред. О. О. Янішевський; Національний ін-т стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 2003. – 23 с.
13. Дмитренко Г. Формування соціального (громадянського) суспільства в Україні на основі антропосоціального підходу // Управлінські аспекти соціальної роботи. – К.: МАУП, 2002. – С. 59-78.
14. Мочерний С. В. Економічний суверенітет України та шляхи його досягнення / С. В. Мочерний; Львівський держ. ун-т ім. І.Франка. – К.: [б.в.], 1994. – 196 с.
15. Бушман І. О. Система освіти як засіб модернізації української культури: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.10 / Бушман Ірина Олександрівна. – К., 2005. – 325 с.
16. Дзвінчук Д. І. Сучасні тенденції розвитку та управління освітою: дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.10 / Дзвінчук Дмитро Іванович. – К., 2007. – 385 с.
17. Коваленко О. Нова філософія економічної освіти / О. Коваленко // Освіта України. – 2004. – № 29. – С. 5-15.
18. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2006. – 326 с.
19. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/s45.ru.wbprx.com/laws/show/1341-2011-p>
20. Пролеев С. В. Репресивність освіти: вимушена необхідність чи власні зазіхання соціуму? / С. В. Пролеев // Філософія освіти. – 2007. – № 1 (6). – С. 17-27.
21. Мангейм К. Диагноз нашего времени / К. Мангейм. – М.: Юрист, 1994. – 700 с.
22. Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология; под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999. – С. 494-505.
23. McLuhan M. The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man. – Toronto: Univ. of Toronto Press, 1967. – 279 p.
24. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1999. – С. 6-261.
25. Kincheloe J. Toward a critical politics of teacher thinking: Mapping the postmodern / J. Kincheloe. – Westport, Connecticut: Bergin and Garvey, 1993. – 262 p.

Шевченко В.Н.

Днепропетровский университет имени Альфреда Нобеля

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ С УЧЕТА И НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ: ФИЛОСОФСКО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Аннотация

В статье дано философское осмысление процесса формирования профессиональной компетентности будущего специалиста по учету и налогообложению в процессе профессиональной подготовки. Учитывая то, что развитие Украины определяется в контексте европейской интеграции с ориентацией на фундаментальные ценности западной культуры, образовательное пространство также не может оставаться в стороне от этих преобразований. Отмечается, что образование как процесс носит общественный характер, осуществляется в обществе и по общественно определенным стандартам. Поэтому именно общество должно определять суть и направленность образования, его результативность и приоритеты. Подчеркивается, что в условиях становления информационного общества возрастает социальная потребность в знании, в повышении уровня образования, которое само становится информационно-коммуникативной системой. Современные условия существования образовательной среды и обновление содержания образования обуславливают необходимость развития профессиональной компетентности будущих специалистов по учету и налогообложению, которая выражается через способность к оценке и классификации данных, умения превращать информацию в знания, а также ее анализ, хранение и эффективное применение в своей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: высшее образование, профессиональная компетентность специалиста по учету и налогообложению

Shevchenko V.M.

Dnipropetrovs'k Alfred Nobel University

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS OF ACCOUNTING AND TAXATION: PHILOSOPHICAL AND EDUCATIONAL ASPECT

Summary

The philosophical understanding of the process of formation of professional competence of the future expert in accounting and taxation in the process of training is given in the article. Educational space also can not remain aloof from these transformations given that development of Ukraine is determined in the context of European integration with a focus on the fundamental values of Western culture. It is noted that education as a process has a social character, it is carried out in the community and socially defined standards. Therefore, it is society that must determine the nature and direction of education, its efficiency and priorities. It is emphasized that social demand for knowledge is increasing in the conditions of an information society, the level of education is increasing, and education becomes information and communication system. Modern living conditions of the educational environment and update the content of education necessitate the development of professional competence of the future experts in accounting and taxation, which is expressed through the ability to evaluate and classify data, the ability to transform information into knowledge, information analysis, storage and effective its application in their professional activity.

Keywords: higher education, professional competence of a specialist in accounting and taxation.